

Besede in dejanja

Kot omenjamo na drugem me-
stu, so na tržaški univerzi kar pet
dni razpravljali o problematiki
narodnih manjšin v Evropi, pri
čemer je bila v središču pozornosti
predvsem njihova kulturna
vloga. Upamo in pričakujemo,
da bodo prireditelji poskrbeli za
objavo vseh predavanj, tako, da
dragoceno gradivo ne bi bilo na
razpolago le ožjemu krogu »po-
svečenih«. Pobuda je bila gotovo
hvale vredna in organizatorjem
gre vse priznanje.

Vsi predavatelji so soglašali,
da so narodne manjšine bogastvo
za celotno družbo, ki ji pripada-
jo. Iz tega izhaja, da ima družba
ves interes, da se te manjšine o-
hranijo pri življenju, kar pome-
ni, da jih je treba zavarovati s pri-
mernimi in ustreznimi zakonski-
mi normami.

Zadeva bi, torej, morala biti
silno preprosta, toda vsi »manj-
šinci« dobro vemo, da je stvar-
nost, žal, drugačna. Dejstvo je,
da za družbo, sredi katere živi-
mo pripadniki slovenske narod-
ne manjšine, očitno veljajo dru-
gačna načela, drugačna prepri-
čanja, kot so bila tista, ki so se
kot rdeča nit vlekla skozi vsa pre-
davanja na omenjenem simpoziju
na tržaškem vseučilišču.

Kajti v nasprotnem primeru
pristojni, zakoniti predstavniki
te družbe ne bi tako odločno od-
klanjali zahteve po celoviti za-
ščiti in varstvu naših temeljnih
narodnih pravic in se ne bi tako
krčevito upirali izvajanju svo-
bodno sprejetih mednarodnih ob-
vez in izvajanju tudi samih us-
treznih norm notranjega prava.

V tej zvezi nikakor ne more-
mo prezreti poteka zborovanja,
ki je bilo v petek, 23. t.m., na po-
morski postaji v Trstu. Tu so si
kar trije od skupnih štirih trža-
ških predstavnikov v rimskem
parlamentu osvojili izjavo, kate-
re vsebina gotovo ni v skladu s
»črko in duhom« vzporednega
manjšinskega simpozija na trža-
ški univerzi, da niti ne omenja-
mo izsledkov in zaključkov med-
narodnega manjšinskega kongre-
sa pred 20 leti na isti pomorski
postaji v Trstu.

Vse to ugotavljamo ne zato,
da bi podcenjevali, omalovaževa-

DRAGO LEGIŠA ■■■►

Uspešno prvo srečanje v Gorici za oblikovanje Narodnega sveta Slovencev v Italiji

Korak bliže k enotnosti

Napočil je čas, ko je enotnost
pripadnikov slovenske manjšine
v Italiji, postala realna možnost.
Oblikovanje manjšinskega parla-
menta je torej skupni cilj vseh,
potrebne pa so tudi volitve, na ka-
terih naj bi člani naše narodnost-
ne skupnosti izvolili svoje pred-
stavništvo. To mnenje so na sre-
čanju, ki je konec prejšnjega ted-
na potekal na sedežu Slovenske
skupnosti v Gorici, izrekli pred-
stavniki vseh strank in organiza-
cij, v katerih se prepoznavajo čla-
ni naše manjšine.

Sestanek je vodil deželni tajnik
Slovenske skupnosti Martin Bre-
celj. Obrazložil je predlog svo-
je stranke za oblikovanje enotne-
ga zastopstva, ki naj bi zastopal
manjšino tako v odnosih z Italijo
kot z matico ter se na vseh ravneh
boril za pravice naše narodnost-
ne skupnosti. Breclj je podal tu-
di okvirna programska izhodišča,
o katerih pa se bo seveda treba
natančno pogovoriti z vsemi sila-

mi, ki so pripravljene sestati za to
skupno omizje.

Po pozdravu deželnega tajni-
ka Ssk Marjana Terpina so po
vrsti spregovorili vsi predstavi-
niki raznih strank in organizacij: de-
želni svetovalec DSL Miloš Bu-
din, Rudi Pavšič (član socialisti-
čne stranke), Sergij Lipovec za
Stranko komunistične prenove,
tajnik SKGZ Boris Peric, Marij
Maver za SSO, Jole Namor in Ric-
cardo Ruttar kot predstavnika
Slovencev z Videmskega, Peter
Zupan (Ljudska stranka) in Boris
Gombač (Severna liga). Vsi so de-
jali, da je oblikovanje nekakšne-
ga manjšinskega parlamenta, ki
naj bi se po predlogu Slovenske
skupnosti imenoval Narodni svet
Slovencev v Italiji, potrebno. Se-
veda pa se bo treba o vsem na-
tančno pogovoriti, opredeliti bo
treba pristojnosti in določiti, kdo
so volilni upravičenci, da ne bi de-
jansko prišlo do samopreštevanja
manjšine. Pravila igre morajo bi-

ti jasna, važno pa je tudi, da se v
enaki meri upošteva vse tri pokra-
jine, v kateri živijo pripadniki na-
še narodnostne skupnosti. Udele-
ženci so dalje poudarili, da bo
trebo novo graditi na tem, kar je
bilo že storjenega in da bo torej
treba upoštevati tudi dosedanje
delo in dosežke enotne delegaci-
je. Narodni svet Slovencev v Ita-
liji, ali kakor že naj bi se skupno
predstavništvo imenovalo, bo tre-
ba torej oblikovati sporazumno
ter paziti, da ne bi nekatere sile
prevladale nad drugimi, saj bo sa-
mo tako lahko imelo potrebno le-

Iz vsebine:

Pogovor z novim pokrajinskim
tajnikom Ssk P. Močnikom
(str. 3)

M. Oppelt: Odgovorna
prisotnost kristjanov na
socialnem in političnem področju
(str. 4)

Andrej Rot:
Ob 40-letnici SKA iz Argentine
(str. 5)

Andrej Bratuž:
Stanko Jericijo, mottetti
(str. 6)

Udeleženci mednarodnega posveta na tržaški univerzi (foto D. Križmančič)

Na tržaški ekonomski fakulteti je od 22. do 26. septembra potekal med-
narodni posvet z naslovom: »Kulturna vloga manjšin v novi evropski stvar-
nosti«, na katerem so z izčrpnimi referati posegli številni priznani izvedenci
iz različnih držav. Prisotni so bili tudi zamejski Slovenci — Boris Pahor, Jože
Pirjevec in Filibert Benedetič. Vsi akademiki so se strinjali, da je vloga manj-
šin za kulturno rast celotne Evrope zelo pomembna in da bi jih morale države
upoštevati. »Posvet je bil na zelo visoki ravni,« je ob zaključku dejal prof.
Boris Pahor, »pomembno pa je tudi dejstvo, da se bodo besede, izrečene na
tem srečanju, prenašale dalje, od profesorjev do dijakov. Še bolj pomembno
pa bi bilo, če bi posamezne vlade sprejele sugestije, ki pridejo na dan na tak-
šnih posvetih.«

Prof. Pahor je govoril o tem, kako so t.i. majhne kulture lahko zanimive
in koliko zanimivega imajo povedati o sebi. Evropa bo morala te stvarnosti
upoštevati, »drugače bo ostala to, kar je, torej samo kapital, ekonomija in
nič več.«

Na simpoziju je udeležence in predavatelje pozdravil tudi deželni tajnik
Slovenske skupnosti Martin Breclj, ki je predsedstvu izročil spomenico o sta-
nju in težavah slovenske manjšine v Italiji.

gitimacijo navznoter, to pomeni
med manjšino, ter navzven — v
odnosu z Italijo in z matico — in
bo torej lahko res delovalo v
skupnem interesu vseh.

Udeleženci sestanka so se ob
koncu dogovorili, da bodo vpra-
šanje še poglobili. Prihodnjic naj
bi se srečali 7. oktobra, o obliko-
vanju Narodnega sveta pa se bo-
do lahko izrekli vsi pripadniki
naše narodnostne skupnosti, saj
naj bi v kratkem priredili na Trža-
škem, Goriškem in Videmskem
tudi javna srečanja na to temo.
(hj)

* * *

V Gorici se je prejšnji teden pričel
tradicionalni mednarodni modni se-
jem, ki se letos predstavlja v druga-
čni obliki, torej z bogatejšim spore-
dom raznih prireditev, srečanj in po-
svetov. Letošnja manifestacija Mit-
telmoda se bo zaključila s tradicional-
nim sejmom Flash Moda, ki bo konec
tega tedna, od 1. do 3. oktobra.

RADIO TRST A

■ ČETRTEK, 29. septembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Državne meje in družinske usode; 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Igor Škamperle: Pogovori s Kosinskim. 3. del; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Zborovska glasba na Gregorčičevo besedilo; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Kulturne diagonale: Dvignjena zavesa; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba.

■ PETEK, 30. septembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Kulturne diagonale: Dvignjena zavesa; 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Igor Škamperle: Pogovori s Kosinskim. 4. del; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotiček: »Kaj sanja naš Peter, ko spi?« (Vera Poljšak); 14.30 Krajevne stvarnosti: Od Milj do Devina; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 18.00 Kulturni dogodki.

■ SOBOTA, 1. oktobra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 10.00 Poročila; 10.10 Koncert v Kulturnem domu v Gorici. Orkester Slovenske filharmonije; 12.00 Krajevne stvarnosti: Ta rozajanski glas (oddaja iz Rezi); 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Krajevne stvarnosti: Nediški zvon; 15.00 Tu 362875. Z vami kramlja Sergej Verč; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Sergej Verč - Boris Kobal: »By-pass ali rešitev po slovensko«. Satirični kabaret.

■ NEDELJA, 2. oktobra, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.30 Kmetijski tednik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 10.00 Mladinski oder: »Kecek na hudi poti« (Josip Vandot); 10.30 Veselo po domače; 11.00 Za smeh in dobro voljo; 10.45 Vera in naš čas; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Sergej Verč - Boris Kobal: »By-pass ali rešitev po slovensko«. Satirični kabaret; 15.00 Krajevne stvarnosti; 17.30 Krajevne stvarnosti: Z naših prireditvev.

■ PONEDELJEK, 3. oktobra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Italijanska srečanja slovenskega pesnika; 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Igor Škamperle: »Pogovori s Kosinskim«. 5. del; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Kmetijski tednik; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotiček: »Škrat Čevljerad«. (Majda Mihačič); 14.45 Podoba goriškega otroka; 15.00 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.20 Znanstvene raziskave: Etnonacionalizem; 18.40 Za smeh in dobro voljo.

■ TOREK, 4. oktobra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Politično udejstvovanje dr. Ivana Marije Čoka; 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Igor Škamperle: »Pogovori s Kosinskim«. 6. del; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 16.00 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Igor Likar: »Potop«.

■ SREDA, 5. oktobra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 9.10 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Igor Škamperle: »Pogovori s Kosinskim«. 7. del; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Cecilijanka '93; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Krajevne stvarnosti: Na goriškem valu; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Prozorni kelih poezije. Pripravlja Irena Žerjal.

SSO o težavah in načrtih

Prejeli smo naslednje tiskovno poročilo, ki ga objavljamo (Ur.)

V sredo, 21. septembra, se je v Trstu sestal izvršni odbor Sveta slovenskih organizacij. Predsednica Marija Ferletič in posamezni odborniki so poročali o tekočih zadevah in o bližnjih pobudah SSO.

Pred tem je prišlo do srečanja z deželnim tajništvo Slovenske skupnosti. Delegacijo je vodil tajnik Martin Breclj, SSO pa predsednica Marija Ferletič. Srečanje samo je imelo namen poglobiti določena vprašanja skupnega interesa, posebej pa problem novih pobud za kar se da krepko enotnost slovenske manjšine v Italiji, ki danes preživlja gotovo težko in delikatno obdobje, posebej glede na politične usmeritve rimske vlade in nove večine.

V zvezi s srečanjem slovenskih političnih, kulturnih in drugih predstavništva za oblikovanje novega skupnega telesa, kot je predlagala Slovenska skupnost z idejo o ustanovitvi Narodnega sveta Slovencev v Italiji, sta delegaciji soglašali o nujni potrebi po skorajšnji ustanovitvi novega skupnega telesa, ki naj prevzame mesto že preživele enotne delegacije. Razmere sil so se v tem času precej spremenile, nekatere prejšnje posebej politične sile so dejansko izginile s prizorišča, v teku so novi odnosi z matično domovino. Prav tako so potrebne nove in plodne iniciative v odnosu do državnih oblasti. Vprašanje zaščitnega zakona in njegova takojšnja vložitev v rimskem parlamentu spada med prve naloge nas vseh. Slovenska skupnost in Svet slovenskih organizacij sta obravnavala še nekatere konkretne pobude za publicizacijo slovenskih zahtev tudi na vsedravnih ravni.

Pismo deželne tajnika Ssk šolskemu ministrstvu

Deželni tajnik Slovenske skupnosti Martin Breclj je naslovil na italijansko šolsko ministrstvo pismo, v katerem opozarja na neresene probleme slovenskih šol v Italiji. V prvi vrsti omenja težave in hude zamude pri odobritvi organika za slovenske šole, posebno pozornost pa namenja štipendijam za učitelje in profesorje na manjšinskih osnovnih in nižjih srednjih šolah. Kot znano, sta se Italija in Jugoslavija v okviru mešanega odbora za izvajanje Posebnega statuta za manjšino dogovorili tudi o tem vprašanju. Za čas študija na univerzi v matici so vzgojitelji ohranili tudi redno plačo.

Dogovor je bil spoštovan celih 30 let, lani pa so nastopili proble-

Delegaciji sta zato srečanju v Gorici dali vso podporo. Izrazili sta upanje, da bodo prisotni predstavniki slovenske manjšine tudi v svojem razvejanem pluralizmu znali najti pravi ključ za rešitve tako nujnega, pomembnega in tehtnega vprašanja kot je prav vsemanjšinski predstavništvo.

Izvršni odbor SSO je nato razpravljal še o drugih vprašanjih. Tako je ponovno predlagal čimprejšnje dvostransko srečanje s Slovensko gospodarsko zvezo za razčiščenje raznih vprašanj, ki zadevajo obe krovni organizaciji.

Besede in dejanja

li pobude najpomembnejše znanstvene ustanove v Trstu, ampak samo predvsem zato, ker želimo, da bi besedam sledila dejanja. Manjšinska problematika namreč ni nekaj, kar zadeva le nekatere od Trsta zelo oddaljene kraje in države, temveč nekaj, kar zelo od blizu zanima celotno avtonomno deželo Furlanijo Julijsko krajino, s Trstom vred, ki je njeno glavno mesto.

Upamo in želimo, da je k temu spoznanju pripomogel tudi petdnevni simpozij na univerzi v Trstu.

* * *

V dvorani občinskega gledališča F. Prešeren v Boljuncu je prejšnji teden potekalo mednarodno zasedanje na temo: *Kras, park brez meja*. Govorili so o možnostih razvoja parka, ki bi s koristnimi, smiselnimi in z naravnim okoljem skladnimi posegi, lahko postal prava atrakcija in bil tako v korist domačinom kot tudi tujim izletnikom.

Mi pri šolskem ministrstvu v Rimu, ki je štipendistom odreklo pravico do plače. Tako se je zgodilo, da za leto 1993/94 osem vzgojiteljev iz slovenskih šol v Trstu ni moglo na Univerzo v Ljubljani, prav toliko italijanskih učiteljev iz Istre pa je prav tako, kot prejšnja leta, odšlo na izpopolnjevanje v Italijo.

Za šolsko leto 1994/95, opozarja v svojem pismu Martin Breclj, je pristojna komisija pri italijanskem šolskem ministrstvu dodelila osem štipendij, slovenski učitelji in profesorji pa še ne vedo, če bo letos ponovno upoštevan omenjeni dogovor iz leta 1964. Problem pa mora biti rešen takoj, ker se bodo lekcije na ljubljanski univerzi pričele že 1. oktobra.

Pojasnilo goriškega Kulturnega doma

V zvezi s tendencioznim pisanjem goriškega tednika »Il Giornale di Gorizia« Upravni odbor Kulturnega doma - Gorica navaja, da ima »Združenje Kulturni dom Gorica«, ki je leta 1991 vložilo na pristojne organe Dežele Furlanije Julijske krajine prošnjo za finansiranje obsežnih obnovitvenih del v smislu zakona 46/91 svoj sedež v Gorici (Italija), v ulici Brass 20. Združenje Kulturni dom je bilo namreč formalno konstituirano 25. januarja 1982 ter uradno registrirano 28. januarja 1982 na goriškem registerskem uradu (št. 116). Upravni odbor Kulturnega doma se ob tej priložnosti iskreno zahvaljuje vsem goriškim občanom, tako slovenske kot italijanske narodnosti, za številne izraze solidarnosti v zvezi z neokusnim pisanjem goriškega tednika.

Gorica, 26.9.1994

Kulturni dom

Z zadnje seje pokrajinskega odbora SKGZ

Tržaški pokrajinski Odbor Slovenske kulturne — gospodarske zveze je na zadnji seji razpravljal o sežanskem dogodku, ki je prejšnji teden povzročil veliko razburjenja, in izrazil mnenje, da je potrebno razčistiti nastali položaj, ker mora odnos med manjšino in matico sloneti na trdnih in načelnih temeljih, »položaja manjšine kot subjekta pa nobeni strankarski interesi in vsiljevanja tako pri nas kot v matici ne morejo postavljati v razpravo,« je bilo med drugim rečeno.

Na seji je odbor SKGZ dalje razpravljal še o drugih aktualnih vprašanjih, med temi o političnem položaju na Tržaškem, kjer še vedno vlada negotovost glede pokrajinskih volitev, odprto pa je tudi vprašanje volitev za senatorja, če bi sen. Claudio Magris potrdil svoj odstop. V sedanjem položaju, so dejali udeleženci seje, bi bile dodatne volitve po oceni pokrajinskega odbora zelo zahtevna preizkušnja. Obenem pa se je treba že pripravljati na prihodnjo pomlad, ko bodo na vrsti upravne volitve v okoliških občinah.

Na dnevnem redu je bilo tudi vprašanje regulacijskega načrta tržaške občine. Pokrajinski odbor je izrazil mnenje, da je treba temu tudi v bodoče slediti z vso pozornostjo. Ob koncu je bil sprejet sklep, naj ponovno pride do srečanja s tržaškim županom glede obvez, ki jih je v zvezi s slovensko narodnostno skupnostjo sprejela tržaška občina.

Novi strankin tržaški pokrajinski tajnik Peter Močnik

Nujno je skupno načrtovanje na področjih, kjer lahko Ssk kaj pove in naredi

Na zadnji seji pokrajinskega sveta je bil za novega tržaškega pokrajinskega tajnika Slovenske skupnosti izvoljen Peter Močnik, ki je sicer tudi strankin občinski svetovalec. Tajniške naloge je prevzel po odhodu Martina Breclja, ki je postal deželni tajnik Ssk. Na Tržaškem bo v prihodnjih mesecih ogromno dela, saj bo treba poseči na najrazličnejših ravneh za zaščito in uveljavljanje pravic naše narodnostne skupnosti, posebno v tem času, ki manjšini ni naklonjen. O bodočih korakih Slovenske skupnosti je v intervjuju povedal nekaj misli in načrtov novi pokrajinski tajnik.

V preteklih dneh smo izvedeli, da bodo tržaške pokrajinske volitve 20. novembra. Kako se bo stranka Slovenske skupnosti pripravila nanje?

Slovenska skupnost namerava vse, kakor ohraniti vezo z Zavezništvo za Trst, torej s koalicijo, s katero je šla na volitve tudi na občinski ravni. V teh dneh smo že navezali stike z ostalimi strankami, ki bi želele ustvariti čim širšo demokratično koalicijo. Seveda bomo morali kot slovenska stranka aktivno sodelovati pri izdelavi programa in izbiri kandidatov, da se zaščitijo manjšinski interesi. Za te volitve bomo morali biti zelo pozorni, saj obstaja dejanska nevarnost, da se po novi prejšnja negativna izkušnja in da bodo na čelo pokrajine prišli ljudje kot Sordos Albertini, Camber in njuni nacionalistični zavezniki. Sploh pa bo to glasovanje zelo težavno, ker Italija še ni uredila zajamčenega zastopstva za manjšino.

Obstaja torej resna nevarnost, da bodo novembrske volitve »fotokopija« prejšnjih?

To ravno ne, ker bodo predstavljene nove liste in bodo na njih nastopili tudi novi kandidati. Dejstvo pa je, da ostanejo okrožja nespremenjena, kar je po našem krivično, saj to izhaja še iz leta 1954, ko so na osnovi Pallamarovega dekreta okrožja razmejili tako, da so tržaški občini omogočili izvolitev 21. poslancev na skupnih 24. Takega primera ni nikjer drugje v Italiji.

Prav proti Pallamarovemu dekretu je Slovenska skupnost vložila priziv, vendar je bil postopek zavrnjen. Tokrat boste ponovno vložili rekurz.

Prejšnji postopek je bil zavrnjen zaradi formalnosti, ki jih bomo sedaj popravili. V slučaju, da bi bil naš priziv sprejet, bi morala vsa zadeva na Ustavno sodišče. V tem primeru bi se lahko tudi zgodilo, da bi 20. septembra ne volili.

S katerimi vprašanji se bo morala Slovenska skupnost soočiti v krajšem roku?

Najprej bo treba organizirati vrsto srečanj z vsemi župani naše pokrajine, s pokrajinskim komisarjem, s Kra-

ško gorsko skupnostjo ter z vsemi važnejšimi kulturnimi in gospodarskimi ustanovami pokrajinskega značaja ter z ostalimi strankami za skupno načrtovanje na področjih, na katerih lahko Slovenska skupnost kaj pove ali naredi.

Spomladi bodo — po novem sistemu — volitve v manjših občinah, to je v Dolini, na Repentabru in v Zgoniku. Če pogledamo izide zadnjih političnih volitev, lahko ugotovimo, da je tudi med slovenskimi volivci močna prisotnost gibanja Naprej! Italija in Severne lige, pa čeprav so te sile nam nasprotna in je zato ta podpora popolnoma nerazumljiva. Treba si bo torej razčistiti pojme in se dogovoriti, kako nastopiti na teh upravnih volitvah.

Slovenska skupnost se bo še dalje ukvarjala s t.i. »tradicionalno problematiko«, to je zaščita in razvoj manjšine tako na zakonodajnem kot na gospodarskem in socialnem področju. Čimprej se bo treba tudi soočiti z nemogočimi trditvami, ki se pojavljajo v italjanski javnosti. Slišali smo jih celo iz ust parlamentarcev iz Trsta, ki so bili izvoljeni tudi s slovenskimi glasovi. Ssk namerava na vse to resno odgovoriti z neizpodbitnimi argumenti.

Želeli bi tudi izvedeti, kar sta se italijanski zunanji minister Martino in tržaški župan Illy pogovarjala v Rimu. Zanima nas predvsem, kaj je bilo rečeno v zvezi z našo zaščito, upoštevajoč obvezo, ki jo je župan sprejel, ko je odobril statut. Obvezal se je, da bo upošteval obstoječe ukrepe v korist manjšine, da si bo prizadeval za čimprejšnjo odobritev pravičnega za-

ščitnega zakona in da bo še dalje ohranjal prijateljski odnos s tržaškim želejem.

Z vso pozornostjo bo morala naša stranka tudi spremljati dogodke v zvezi z regulacijskim načrtom tržaške občine, ki naj bi bil odobren sredi oktobra. Prizadevati si bomo tudi morali, da bo čimprej prišlo do uresničitve pokrajinske konference o teritoriju, obljubljene že leta 1990. Sedaj je namreč v nekaterih krogih govor o mestni pokrajini. Za to idejo se ogrevajo predvsem socialisti in listarji. Če bi do tega res prišlo, bi lahko manjše občine izgubile avtonomijo, Slovenci pa marsikatero pravico.

Končno sta za nas zelo pomembni vprašanji Kraškega parka in ureditve jusarskih pravic. Poleg naštetih področij, na katerih bo morala tržaška Slovenska skupnost poseči za zaščito naših zakonitih pravic, pa moram ob koncu dati še poseben poudarek skrbi za naše šole. Z veliko zamudo je bil sedaj eden od hudih problemov sicer rešen, vendar pa jih ostaja še veliko. Na vsem Tržaškem na primer nimamo slovenskih jasli.

Pogovarjala se je Helena Jovanovič

Ssk: zaščita slovenske manjšine ni notranji problem Italije

Italijanski zunanji minister Antonio Martino je v prejšnjih dneh prejel pismo deželnega tajnika Slovenske skupnosti Martina Breclja, ki je izrazil osuplost nad dejstvom, da je italijanska delegacija z veleposlanikom Vincenzom Mannom na čelu bila pripravljena le na pogovor o zaščiti italijanske manjšine v Istri, o slovenski pa je dejala, da je to notranji problem države.

Breclj poudarja, da je takšno stališče nerazumljivo, že zaradi tega, ker ne upošteva naravnega zakona, po kateri mora vsaka matica skrbeti za svojo manjšino. Poleg tega, dalje piše, je bila mešana italijansko-slovenska komisija za manjšinska vprašanja imenovana v okviru pogovorov za posodobitev Osimskega sporazuma in drugih bilateralnih dogovorov med Italijo in bivšo Jugoslavijo, v katerih je vprašanje zaščite slovenske manjšine obravnavano vzporedno s problemom zaščite italijanske manjšine.

Ob vsem tem deželni tajnik Slovenske skupnosti še opozarja zunanje ministra, da nudi Italija neprijemljivo raven raven zaščite slovenski narodnostni skupnosti kot pa Slovenija italijanski. Ob koncu ga poziva, naj čimprej sprejme predstavnike slovenske manjšine, saj se o zaščiti ni mogoče pogovarjati mimo manjšine same.

Pismo uredništvu

Izjava za javnost o slovenski manjšini v Italiji

Z velikim zadovoljstvom ugotavljam, da so se dne 24.9.1994 v Gorici zbrali predstavniki vseh političnih in civilno-družbenih komponent Slovencev v Italiji (poleg večno spornega Borisa Gombača tudi taki, za katere dejansko še ni nikoli nihče slišal) in s strpno ter plodno razpravo storili prvi korak k izgradnji novega, demokratično oblikovanega skupnega predstavništva. Razpravljalci so hkrati ugotovili, da je bivše predstavništvo, imenovano Enotna delegacija Slovencev v Italiji definitivno preseženo ter da je že dolgo pred sežanskim srečanjem (!) zašlo v slepo ulico. Srečanje v Gorici je bilo delovno in tudi midva sva si naše srečanje v Sežani zamislila kot delovno; kot srečanje vseh slovenskih komponent in tudi angažiranih posameznikov, ki niso vključeni v organizacijo. Najin namen je bil, da bi se pred začetkom razgovorov s predstavniki Italijanske republike seznanila s kar najširšo paleto mnenj in pogledov na reševanje manjšinske problematike. Ves čas sva poudarjala, da ne gre za uradno srečanje državnega sekretarja s kakšno delegacijo Slovencev

Italiji in da Slovenija ne želi na noben način prehitovati reševanja problema skupnega demokratičnega zastopstva, ki je dejansko notranja stvar manjšine. Pa ni pomagalo nič. Nekateri, ki so komajda čakali, da planejo po nama, so priložnost zagrabili z obema rokama. S pomočjo svojih medijev in svojih novinarjev so dvignili pravi vihar. Javno žaljenje in napadanje, ki je imelo namen naju osebno ponižati in diskreditirati, bo seveda imelo neugodne posledice.

In danes, ko je mimo sobotna Gorica, se upravičeno sprašujeva — zakaj; zakaj je bilo vse to potrebno?!

Toda sedaj je bolj važno nekaj drugega: važnejša je sobotna odločitev Slovencev v Italiji, da dosežejo novo enotnost za učinkovito nastopanje navzven in pri tem spoštujejo oziroma ohranijo tudi vso svojo notranjo pluralnost.

dr. Peter Vencelj
Državni sekretar
in Rudi Merljak
Svetovalec vlade

* * *

Društvo slovenskih izobražencev v Trstu bo s prihodnjim ponedeljkom začelo novo sezono srečanj in večerov. Prvi gost bo 3. oktobra zbiralec starih glasbil Zdravko Debelak, ki bo prikazal lajno, harmoniko in gramofon. Večer bo v Peterlinovi dvorani, Ulica Donizetti 3, z začetkom ob 20.30.

Odgovorna prisotnost kristjanov na socialnem in političnem področju

Ob izteku prejšnjega tedna sta v Trstu potekala škofijska pastoralna dneva v okviru dolgoročnega načrta Evangelizacija in pričevanje ljubezni 1990-99. Letošnja tematika je bila posvečena aktualnemu vprašanju odgovorne prisotnosti kristjanov na socialnem in političnem področju. Zasedanja se je, po zahtevnem kirurškem posegu in daljšem okrevanju, udeležil tržaški škof Lovrenc Bellomi. V sklepnem posegu se je navezal na pismo škofov italijanskega Severovzhoda in odločno opozoril, da so laiki poklicani na službo in odgovornost na tem področju. Beg od te poklicanosti pomeni zatajitev vere. Potrebna pa je privrava za sprejemanje odločitev po vesti. Le tako bo mogoče uveljaviti evangelij ljubezni za novo italijansko družbo.

Prispevki so bili zelo bogati in razvejani. Že uvodno poročilo Fernanda Pavanella je poudarilo dolžnost politične zavzetosti vernika. Med drugim je posredoval presenetljiv izid ankete v milanski nadškofiji iz leta 1988. Kar 91 odstotkov vernikov ni vključilo politične zavzetosti med obveznostmi vernikov in le trije odstotki so to odgovornost navedli kot dolžnost. Iz tega je mogoče razumeti tudi, kako je lahko prišlo do tolikšnega razkroja sistema in njegovega izkoriščanja tudi s strani politikov, ki so se izdajali za katoličane. Sergio Calimberti je podal obsežni prerez državljanско-zgodovinske zavzetosti tržaške cerkvene skupnosti od leta 1978 do danes. Navedel je popoln niz najpomembnejših citatov iz dokumentov in učiteljstva tržaškega škofa. Pomembni so bili posegi v zvezi z vsebinskimi sklopi od solidarnosti ter družine do solidarnosti na področju dela, civilne družbe in gospodarstva.

Predsednik Acli-ja Purini se je zavzel za razvoj tržaškega gospodarstva in podjetnosti v evropskem okviru in še zlasti proti vzhodu. Zanimiv je bil prispevek nekdanjega tržaškega župana Richettija, navkljub določeni nedorečenosti. Poseben poudarek je bil dan solidarnosti in medetičnemu dialogu. V sklepnem posegu je škof sprejel predlog predavatelja prof. Tomaža Simčiča za ustanovitev stalne škofijske komisije. Predavatelj je omenil, da se na tem področju pozna določena utrujenost po zahtevnem zborovanju Kristjani iz oči v oči iz leta 1978. Ne gre za izrecno nasprotovanje, ni pa veliko navdušenja. Za poglobitev dialoga je treba pospešiti medosebne in občestvene odnose, pa tudi medsebojno spoznavanje. Še zlasti italijanska skupnost bi se morala bolj potruditi, saj je slovenska ob znanju obeh jezikov glede poznavanja osveščena. Glede zgodovinskih vprašanj pa je treba dati prednost znanosti in ne propagandi.

Težko je zahtevati spravo od ljudi, ki so osebno pretrpeli boleče izkušnje in krivice, graditi pa je treba na mladih in na onih, ki so prisotni v socialnem in političnem življenju. Problema se ne da reševati s slogani, ampak s stvarnim znanstvenim pristopom do preteklosti. Med znanstveniki pa ni velikih razhajanj.

V teh nekaj vrsticah smo pač le povzeli glavne misli predavatelja. Zanimiv pa je bil odziv v debati, ki sicer zaradi časovne omejenosti ni bila bogata. Bilo je tudi nekaj polemičnih posegov. Predstavniki istrskih beguncev se je vprašal, kaj sploh še hoče slovenska manjšina. Izredno globoko in občuteno pa je bilo pričevanje znanege finančnega izvedenca evropske razsežnosti. V novi vsedržavni oblikujoči se stvarnosti je zaznal odsotnost globljega načrta. Vse je le zunanost in ni zavzetosti za šibkejšega.

Miro Oppelt

V Gročani je bil konec prejšnjega tedna dobro obiskan sejem domačih kmetijskih pridelkov, ki ga prireja domače društvo Krasno polje. Udeležba je bila številna tako čez dan kot tudi ob večerih, ko so udeleženci napolnili plesišče. Zelo lepo je uspela tudi odprta meja. (foto D. Križmančič)

Predgovor je napisal zunanji minister Lojze Peterle

Mednarodni katalog - INFORMA ECHO

Pri založbi LG Kulturno-poslovni center d.o.o., Ljubljana, Stegne 19 je v prvem polletju 1994 izšel mednarodni katalog INFORMA ECHO na obsegu 200 strani A-4 formata in več strani reklamnih prilog.

Namen publikacije je vzpostavljati operativne informacijske promocijske in tržne kanale, s čimer bi pospeševali mednarodno sodelovanje in povezovanje slovenskega gospodarstva z industrijsko razvitim svetom. Ni dovolj, da imamo kataloge in številne adresarije v najrazličnejših obsegih; potreben je marketinško-promocijski pristop.

Uporaba omenjene publikacije v obliki kataloga je zelo enostavna. Abecedno kazalo podjetij je urejeno po državah (Avstrija, Češka, Hrvaška, Madžarska, Romunija, Slovaška in Slovenija). Pri imenu podjetja je v kazalu vpisana šifra dejavnosti in številka

strani, na kateri se podjetje nahaja.

Možno je iskanje podjetij po dejavnosti. Podjetja iz posameznih držav so razvrščena v 9 osnovnih področij, ki se delijo na posamezne dejavnosti.

Predgovor k tej publikaciji je napisal podpredsednik vlade in minister za zunanje zadeve Lojze Peterle, ki je v izbranih besedah podčrtal pomen informacij kot pogoja za uspešno gospodarsko sodelovanje. Posebej pa so se angažirali pri pisanju, sestavljanju in urejanju tega kataloga direktor mednarodnega projekta INFORMA ECHO — Rajko Dolinšek in Olivera Bačović-Dolinšek.

Podjetnikom, ki želijo aktivno pristopiti k mednarodnemu sodelovanju, nudi ta publikacija praktične napotke za iskanje kontaktov in za povezovanje s številnimi evropskimi državami. Razvoj sistema pretoka informacij in znanja je pomemben dejavnik pri hitrejšem vključevanju Slovenije v razviti svet.

Avtorji kataloga so znali prikazati načine komuniciranja z obstoječim in potencialnim tržiščem z namenom hitrejšega vzpostavljanja tržnih odnosov. Tudi shematično — slikovno so znali predstaviti najpomembnejše načine komuniciranja.

Glede na dejstvo, da je zbiranje in sistematiziranje tovrstnih informacij zahtevna naloga, lahko ob zaključku izrazimo priznanje izdajatelju in založniku, da jima je v razmeroma kratkem času uspelo ponuditi tržišču tako praktični katalog, kar je bilo povezano tudi z velikimi finančnimi vlaganji.

dr. Gabrijel Devetak

Umrla je Sonja Senčar

V Bocnu je 23. septembra umrla Sonja Püchler z dekliskim primkom Senčar. Rodila se je leta 1912 v Trbovljah, življenjska pot pa jo je kasneje vodila v Ljubljano, Trst in nazadnje na Južno Tirolsko, kjer si je v petdesetih letih ustvarila družino. Na Tržaškem je bila v prvih povojnih letih — pod Zavezniško vojaško upravo — nadzornica za slovenske šolske vrte. To delo je opravljala vestno in z velikim čutom odgovornosti, značilnim za zavedno slovensko izobraženko.

Gospa Sonja je izhajala iz znane Senčarjeve družine. Njen brat inž. Boris je bil več let šolnik na Tržaškem, drugi brat, dr. Bogo Senčar, pa se je udejstvoval v prosvetno-kulturnem življenju.

SSŠ: doseženi rezultati so sad skupnih prizadevanj

Sindikata slovenske šole je v tiskovnem poročilu izrazil zadovoljstvo nad dejstvom, da je minister za šolstvo potrdil dodelitev 150. učnih mest za potrebe slovenskih osnovnih šol na Tržaškem za leto 1994-95. Stavka vsega šolskega osebja, napovedana za petek, 30. septembra, je torej preklicana. SSŠ, dalje piše v poročilu, pa pričakuje ugodno rešitev tudi za kritje potrebnih učnih mest na goriških osnovnih šolah. Goriški šolski skrbnik je namreč zagotovil, da je bilo prvotno dodeljeno in pomankljivo število učnih mest očitna napaka, ki jo bo ministrstvo popravilo. Na Goriškem je namreč na seznamu učnega osebja bilo 9 oseb manj, s takim organikom pa nikakor ne bi bilo mogoče uresničiti nove šolske reforme.

Predstavniki Sindikata slovenske šole so se pred dnevi tudi srečali z deželnim šolskim skrbnikom v zvezi z nujnim razpisom natečajev za stolice na slovenskih nižjih in srednjih šolah, kar omogoča manjšinskim šolam zakon 417/89. Deželni šolski skrbnik je izrazil mnenje, da je ta norma verjetno presežena, vsekakor pa je zagotovil, da bo zadevo poglobil in naknadno sporočil svoje zaključke. »Sindikata slovenske šole ugotavlja,« beremo še v tiskovnem poročilu, »da so doseženi rezultati sad skupnih prizadevanj različnih slovenskih komponent ter pričakuje enako in še večjo zavzetost vseh slovenskih kulturnih in političnih organizacij za skupno reševanje življenjskih šolskih vprašanj v zvezi z reformami, ki se napovedujejo.«

Ob 40-letnici organizacije, ki je ohranila narodno zavest v Argentini

Politična emigracija in SKA sta oblikovali model slovenstva

V tem letu je potekala 40. obletnica ustanovitve Slovenske kulturne akcije (SKA) iz Buenos Airesa, ene najpomembnejših in najvitalnejših organizacij Slovencev v zdomstvu. Jubilej so s tridnevno slovesnostjo počastili tudi v Ljubljani z vrsto prireditev, predavanj, razstav, 11. septembra pa je bil v Cankarjevem domu slavnostni večer. Njegov potek je neposredno oddajala tudi slovenska televizija. Poleg govornikov Marjana Eiletza in Alojza Rebule so prisotne pozdravili še kulturni minister Sergij Pelhan, državni sekretar za Slovence po svetu Peter Vencelj, ljubljanski župan Jože Stergar in drugi. Sledil je koncert, na katerem so nastopili trije solisti, ki so se rodili v zdomstvu, v drugem delu pa je bil na sporedu oratorij, posvečen Frideriku Baragi, emigrantskega skladatelja A. Gerziniča.

V nadaljevanju objavljamo prispevek, ki ga je napisal dr. Andrej Rot. Štiri leta je bil predsednik Slovenske kulturne akcije, tudi nekaj časa potem, ko se je odločil, da zapusti Argentino in svoje življenje nadaljuje v Sloveniji.

(Ured.)

Slovenska kulturna akcija je le ena izmed številnih ustanov zunaj slovenskih meja. Najbrž bo kdo upravičeno spraševal, ali ima sploh kakšen smisel poznati usodo vseh tisoč in tisoč društev in organizacij po slovenskem svetu. Gotovo pa bo moral priznati, da vsa društva in vse organizacije nimajo enakega pomena. SKA je med njimi paradigma, primer ustanove, ki je poskusila premakniti slovensko kulturo iz okvira provincialnosti. Emigracija je bila izredna priložnost za uveljavljanje slovenstva po svetu. Ne le Evropa in njena kultura, ampak snovanje vsega sveta — to naj bi emigrantsko kulturo dvigalo iz tradicionalnosti, hkrati pa vzpostavljalo zdrav odnos s preteklostjo: to naj bi bila služba slovenstvu in s tem del občečloveških in najglobljih prizadevanj. Moramo pa sprejeti tudi to, da je bila ustanova zamolčana in da se iz zamolčanih tabujskih tem lahko razvijejo miti, ki niso več resničnost. Primer nastajanja mita je domobranstvo. Če bi nepristransko in pravočasno raziskali vsa dogajanja, bi domobranstvo tudi lažje sprejemljivo zgodovinsko interpretirali. Kar zadeva SKA, ne bo nikakršnih mitov, vendar je treba vzporedno emigrantsko kulturo povezati s slovensko.

Morda je vnašanje emigrantske kulture v slovensko narodno zavest še najlažje delo. Težje je to na področju politične misli in ideologije. Prav tu pa je SKA spet paradigmatična, kajti

Slovenska hiša v ulici R. Falcón v Buenos Airesu, kjer je sedež osrednjih organizacij slovenske politične emigracije

k njej so se stekala tako kulturna kot politična prizadevanja. Oba dejavnika sta se tu vidno dotikala, spajala in razhajala.

SKA je imela nekaj več kot stopetdeset članov (danes je število padlo skoraj na tretjino): umetnikov, pisateljev, znanstvenikov in strokovnjakov z različnih kulturnih področij. Niso živeli le v Argentini, ampak so bili razsejani po skoraj vsem svetu in se družili za iste cilje in prepričanja. Izdajali so bilten (*Glas Slovenske kulturne akcije*), revijo (*Meddobje*, ob začetku tudi *Vrednote*) in knjige. Prirejali so kulturne večere, gledališke predstave, koncerte ipd. Delovali so v odsekih po vzoru Slovenske akademije znanosti in umetnosti: filozofskem, literarnem, likovnem, znanstvenem, zgodovinskem, gledališkem, teološkem, glasbenem in odseku za družbene vede.

Zlasti po drugi svetovni vojni je imela pomembno vlogo med Slovenci v svetu politična emigracija. V več kot štiridesetih letih so ji nadevali zelo različne oznake, od »sovražne emigracije« do »slovenskega čudeža«. Primernejši sta imeni slovenska politična emigracija in zdomstvo: prvi naziv je nesporen, drugi je bil v emigraciji priljubljen, saj je tudi nastal zunaj slovenskih meja in označeval tiste ljudi, ki žive v izseljenstvu, a jim je smisel življenja vrnitev v domovino. Ker pa je politična emigracija slonela na kulturi in se zlasti označevala »čudež« nanaša na slovensko kulturo, narodno zavest, zvestobo tradiciji in hkrati poslanstvo, ki naj bi ga imele emigrantske skupnosti, je osrednja kulturna ustanova toliko pomembnejša pri razumevanju emigracije. Razumeti kulturno delovanje pomeni tudi razumeti versko in politično delovanje.

SKA je 20. februarja izpolnila štirideset let. Morda bo doživela zlato jubilej, a to ni toliko pomembno kot teh nekaj desetletij, v katerih je odigrala nenadomestljivo vlogo. Pomembna je

zlasti kot kulturna ustanova politične emigracije, pri kateri so delovali skoraj vsi pomembni emigrantski razumniki in pri kateri so se udeleževali besede, misli in politična praksa. Ustanova je nastala v emigraciji za emigracijo in zamejstvo, niti ne za najširši krog, ampak predvsem za izobražence. Kljubovala je neugodnim okoliščinam brez kakršne koli državne podpore. Delovala je za sorazmerno majhen krog ljudi, zavedala pa se je, da ji neodvisnost daje največ svobode. Svoboda in poslanstvo sta temeljna pojma v rasti in težavah SKA.

Ob ustanovitvi je imela SKA veliko podpore v drugih organizacijskih sferah, precej pa je bilo tudi nasprotovanja. Sprejeli pa so jo pisatelji in misleci v emigraciji, zamejstvu in tudi v Sloveniji. Morda jih je opogumila prav ona, da so se zlasti tržaški Slovenci lotili izdajanja svojih revij in knjig in tako se je ob prvem desetletju področje delovanja zožilo skoraj izključno na emigracijo. Ko je bilo mogoče ugotovljati začetek odmiranja ustvarjalcev in obenem tudi odjemalcev kulture, je nastopil še en razlog za slabljenje ustanove: neenotnost izhodišča ni bila vsem jasna. Osrednja kulturna ustanova politične emigracije je nastala prav zato, da bi, neodvisna od političnega in verskega vodstva, lahko svobodno služila poslanstvu. Kulturniki so hoteli delovati neodvisno kot člani politične emigracije, ves čas njenega obstoja pa se je zapletalo ob pomembnih in nepomembnih stvarih. Ob ustanovitvi je SKA nastopila kot povsem svobodna, nevezana, neopredeljena ustanova, edino vodilo so ji bili krščanski pogled na svet, pripadnost politični emigraciji in čim višja kakovost kulturnega delovanja. Vendar mnogim to ni bilo dovolj, hoteli so še politično, to je predvsem strankarsko opredelitev ustanove. Neopredeljenost jim je bila sumljiva in so bili do nje zadržani ali so ji celj javno in dejansko nasprotovali.

Tako politična emigracija kot SKA sta oblikovali model slovenstva. Ta model ni idealen, lahko pa je za matično domovino neizmerno bogat potencial, ne, ker bi bil popoln, ampak, ker je pristen in je zadržan v nadnaravnosti.

Namen zaznamovanja štiridesetletne dejavnosti SKA je odkrivati različno ljudi, ki so to organizacijo gradili, in pomembnost njihovega dela. Gre za časovni pregled dogajanja, katerega središče je bilo v Buenos Airesu, a je hkrati vplivalo na ves slovenski svet z matičnim pristorom vred in prejemale njegov vpliv. Zmogljivost SKA je bila omejena in danes se še bolj zavedamo njenih meja. Ustanovitelji so se jih delno zavedali, bili so predvsem ljudje, polni življenja in volje do ustvarjanja. Lažje bi jim bilo delati na varnem in pod streho, a njihova domovina je bila prav tam, kjer so bili. Svojemu poslanstvu se niso umikali, niso si spodrezali korenin svojega življenja. Verovali so v svojo moč in moč svojih idej. Prav poudarek na idejah, stičnih točkah, nestrinjanju, na razcepah, umikih in ponovnih poskusih združevanja pa je tisto, kar povzdiguje emigracijsko kulturo v svojevrstno in neprimerljivo republiko duhov. Tako so jo namreč imenovali njeni ustanovitelji in taka je živela v času, ko ni obstajala v zavesti matične domovine. Danes je vprašanje, ki si ga postavljamo ob tej štiridesetletnici, v zvezi s prihodnostjo. Pomembno je navezovanje kulturnih, gospodarskih, političnih in znanstvenih vezi med domovino in zdomstvom. Te vezi bodo toliko koristnejše, kolikor bolj bodo iskrene, izhajale pa bodo od posameznika in za posameznika. Tu pa ima lahko tudi svoje mesto Slovenska kulturna akcija in njeni po vsem svetu živeči člani.

NOVICE

V Trstu so prejšnji teden ocenili letošnjo izvedbo mednarodnega festivala operete. Člani združenja, ki pod vodstvom Danila Solija prireja te glasbene prireditve, so ugotovili, da je bila minula sezona kakovostna, zadovoljni pa so bili tudi z obiskom. Predstav se je skupno udeležilo okrog 3 tisoč oseb.

***

Na tiskovni konferenci so predstavili potek proslavljanja 40-letnice vrnitve Trsta Italiji. 7. in 8. oktobra bo na sporedu simpozij o Londonskem memorandumu, prireditve ob tej obletnici pa bodo trajale še prihodnje leto. Na simpoziju bodo spregovorili priznani zgodovinarji, med temi Diego De Castro in Jože Pirjevec. Višek praznovanja bo 25. in 26. oktobra, saj so italijanske čete pred štirimi desetletji vkorakale v mesto na ta datum.

Skupina Stu ledi ponesla ljudsko izročilo v Francijo

Ob prihodu koledarske jeseni lahko Tržaška folklorna skupina Stu ledi z zadoščenjem gleda na pravkar minulo poletje, ki je minilo v res delavnem, a tudi prijetnem vzdušju priprav za zahtevne nastope v okviru pomembnih mednarodnih prireditev. V dneh med junijem in julijem se je namreč udeležila mariborskega Folkarta, kjer je predstavljala slovensko manjšino v Italiji, konec avgusta je bil na vrsti folklorni festival mesta Gorica, na katerem je prikazala splet plesov in pesmi in okolice Trsta, 17. in 18. septembra pa se je udeležila festivala pesmi in glasbe alpskih dežel Musik'Alpes v Favergesu, prijetnem gorskem mestecu v francoski Haute-Savoie.

Medtem kot sta prva dva festivala posvečena zlasti plesom, ki dokaj zvesto slonijo na ljudskem izročilu posameznih dežel, je pri-

ski vplivi prepletajo z mediteranskimi.

TFS Stu ledi seveda svoje dejavnosti ne ocenjuje izključno po oddaljenosti krajev, kamor je vabljena, so pa nastopi v okviru tovrstnih prireditev razlog za upravičeno zadoščenje, saj so dokaz, da je bilo delo dobro zastavljeno in da so odrske postavitve plesov in običajev privlačne za oko ter obenem z etnografskega vidika zveste ljudskemu izročilu. Poleg tega so priložnost za navezovanje stikov z drugimi skupinami in tudi za prisrčno nebesedno sporazumevanje s krajevnim prebivalstvom, kot je bilo, denimo, v Favergesu na trgu pred cerkvijo, kjer plesalci, godci in pevke niso prikazali le plesnega in glasbenega izročila, ampak so ponudili tudi košček domače potice in kozarček domačega žganja.

Bojana Vatovec

Folklorna skupnija Stu ledi je med nastopom v Favergesu prikazala tudi istrske plesne (foto V. Kozina)

reditev v Favergesu osredotočena zlasti na glasbi, saj se ji pozna, da so njeni ustanovitelji glasbeniki. Zamisel za tovrstno srečanje se je namreč pred dvema letoma porodila članom tamkajšnje glasbene skupine La Kinkerne, ki so z žalostjo opažali zamiranje živih izvedb pristne ljudske glasbe, saj so jo zanemarjale celo folklorne skupine, ki so še prepogostokrat nastopale na posneto glasbo. Obe nem so hoteli poudariti tudi njeno povezovalno vlogo, saj so nekateri motivi prisotni na obeh straneh najvišje evropske verige, in to od zahoda do vzhoda. Njeni vplivi se poleg tega kažejo tudi v avtorski glasbi, ki tako ali drugače raste iz njenih temeljev. Zato so bile na festivalu v Favergesu prisotne raznovrstne skupine, predvsem seveda glasbene. Še največ prostora je plesu posvetilo ravno Stu ledi, ki je v dveh nastopih predstavilo ljudsko izročilo z vzhodnega roba, kjer se alp-

Stanko Jericijo, Mottetti

Pred časom je izšla nova glasbena zbirka zborovskih skladb z naslovom »Mottetti«, ki jo je napisal goriški glasbenik prof. Stanko Jericijo. Gre za zbirko sedmih motetov v latinskem jeziku za mešani, moški oz. ženski zbor. Skladbe je izdal zbor S. Ignazio v Gorici, ki ga avtor vodi in to v tisku založbe A. Pini-Ed. Musicali s podporo goriške pokrajinske uprave.

Stanko Jericijo je poznan goriški glasbenik, profesor petja, dirigent dveh goriških pevskih zborov (poleg prej omenjenega vodi tudi mešani zbor Lojze Bratuž) in skladatelj. Izdal je že nekaj svojih skladb, med zadnjimi je lani izšla njegova latinska maša *Sic benedicam Te* za mešani zbor, solo in orkester. Napisal je tudi razne večje skladbe kantantne oblike, kot *Magnificat* in *Te Deum*, poleg tega pa še simfonijo. Večje skladbe je v glavnem izvajal zbor S. Ignazio v sodelovanju s simfoničnim orkestrom iz Beljaka. Napisal je tudi veliko skladb za mladinske zборе, ki jih je zlasti izvajal mladinski šolski zbor srednje šole I. Trinko v Gorici.

Zbirko motetov sestavljajo naslednje skladbe: *Levavi oculos meos* in *montes*, *Pater noster*, *Ave Maria* (vse za mešani zbor), *O salutaris Hostia* in *O quam mira* za ženski zbor, nato pa še *Tota silescit* in *O Maria* za moški zbor. Kot razvidno, gre za pesmi z različno vsebino, od marijanskih, božičnih, evharističnih ali splošno nabožnih molitvenih tekstov.

Kako pa se kažejo Jericijeve skladbe v slogovnem ali splošno glasbenem smislu? Tudi tu imamo različne prijeme in oblike, pa še različno glasbeno govorico. Če imata recimo moteta *O salutaris* in *Tota silescit* v bistvu — za svoje zahteve — precej linearno obliko (prva je pisana polifono, dru-

ga pa harmonsko), pa najdemo skoraj pri vseh ostalih skladbah večje raznolikosti in tudi večje vokalne zahtevnosti. To je zlasti vidno v prvi skladbi, *Levavi oculos*, kjer se delo giblje od uvodnega štiriglasnega »klustra« mimo ženskega štiriglasja do mešanega osemglasja, pa spet nadaljuje s samim sopranskim solom, ki ga skladatelj sploh uporablja tudi v drugih svojih delih brez zborovske ali instrumentalne opore mimo kombinacije sopran in mešano štiriglasje do zaključnega osemglasja. To je le primer vokalne zborovske razvejanosti v Jericijevem opusu.

Če se pri tem še na kratko ozremo na glasbeni izraz Jericijevih skladb, opazimo včasih različne pristope. Dokaj tradicionalno in melodično je zasnovana recimo *Tota silescit*. Rahlo modernejši izraz je v lepi *O salutaris hostia*, medtem ko se v ostalih kaže bolj iskan, tudi delno težji izraz. Ponekod (o *Maria*, *O quam mira*) začetnemu moškemu oz. ženskemu večglasju doda še solistični del, vseskozi ljubiti tudi kratke polifone stavke. Frazi-ranje je tekoče in zanimivo.

Ruski skladatelj Igor Stravinski je zapisal, da ustvarjalna sposobnost ne pride kar sama od sebe. S tem lahko razumemo, da je umetniška in tako tudi glasbena ustvarjalnost sad napora in truda, poleg morda začetnega navdiha. Sami največji komponisti so marsikdaj z velikim trudom prišli do svojih nesmrtnih stvaritev. In prav tako tudi za njimi znani in manj znani glasbeni ustvarjalci.

Zato smo lahko zadovoljni ob vsaki resni glasbeni izdaji, še zlasti v našem prostoru. In prav gotovo ima tudi Jericijeva zbirka motetov ta značaj.

Andrej Bratuž

M. Silvestri - nuklearni fizik in objektivni zgodovinar

Dne 13. septembra letos je umrl veliki italijanski znanstvenik Mario Silvestri. Silvestri je imel 75 let in je umrl v Milanu, kjer je tudi živel, po poklicu je bil fizik in ga Italijani imajo upravičeno za očeta italijanskega jedrskega generatorja za električno energijo. Do sedaj je to edini italijanski fizik, ki je s svojo ekipo zgradil jedrski reaktor. Poimenoval ga je *Cirene*. Kot zelo mlad fizik, diplomiral je pri 22 letih, je ustanovil združenje italijanskih nuklearnih fizikov, katerega pa je italijanska fizika vedno gledala po strani, zato Silvestri tudi ni dobil nikdar denarja za prodajo, na industrijski ravni, svojega reaktorja.

Toliko o Silvestriju kot nuklearnem fiziku. Za nas Slovence pa je Mario Silvestri veliko bolj zanimiv kot zgodovinar prve svetovne vojne in

posebno znamenitega poraza pri Kobaridu, kjer je italijanska vojska doživela enega najhujših porazov v vsej zgodovini italijanskega naroda, tako da se še danes v italijanščini uporablja besedo *Caporetto* za polom, poraz, neuspeh. Silvestri je že leta 1965 zaslovel s knjigo *Isonzo 1917* — Soča 1917 pravi bestseller pa je postala njegova knjiga o porazu pri Kobaridu, da o knjigi »Il costo della menzogna« (Cena laži) niti ne govorimo. Ker sem tudi sam prebral vse njegove knjige, lahko mirno rečem, da je bil ta mož eden redkih Italijanov, ki je brez predsodkov in neumestne patetike raziskoval prvo svetovno vojno in s tem tudi slovenske kraje, saj je bila soška fronta za Italijane usodna.

Mario Silvestri je svojim sonarodnjakom dokazoval, kako lažne so vse govornice o namišljeni zmagi Italije

v prvi svetovni vojni. Kot izjemen zgodovinar se je opiral samo na vire, izredno lepo pa se berejo tudi njegove trditve, ko pravi, da je bila italijanska vojska neorganizirana, njeno vodstvo pa nesposobno. Silvestri je v svojih knjigah vedno pisal o tem, da se je avstroogrška država ob koncu vojne razsula in je zato vsako govorjenje o italijanski zmagi pri Vittorio Venetu nesmiselno in zgodovinsko puhla laž. Knjige so šle dobro v promet, italijanski nacionalisti so se seveda nanj jezili, kot strokovnjak pa je Silvestri dal velik doprinos k boljšemu poznavanju zgodovine prve svetovne vojne.

Naše kraje je poznal, o njih pisal zelo lepo, imena je pisal v slovenskem jeziku. Škoda le, da njegovih knjig v slovenščino še niso prevedli.

Jurij Paljč

Ob mednarodnem letu družine

Srečanje za družino v Štandrežu

V času, ko osnovna celica naše družbe doživlja hudo eksistencialno in moralno krizo, v času, ko v zahodnem industrializiranem svetu beležijo katastrofalen padec števila porok in osupljivo podatek o vse številnejših razdornih tistih maloštevilnih zakonov, ki je bilo sklenjenih, da seveda o vzročno-posledičnem osipu rojstev (in to celo v tistih družinah, ki vztrajajo na skupni življenjski poti) sploh ne govorim, je zelo aktualno govoriti o družini in njenem pomenu. Skoraj ne mine dan, da ne bi v dnevnem časopisu brali o krizi sodobnega sveta, o uničujočem virusu potrošniške družbe, ki je na Zahodu povzročil proces razpadanja družine, na Vzhodu (tu mislim predvsem na vzhodno Evropo) pa naj bi za isti fenomen imel glavno odgovornost socializem s svojim načrtnim »podržavljanjem« družine.

Slovenski zamejci v Italiji žal v tem nismo izjema, prej nasprotno, saj do konca druge svetovne vojne naprej beležimo stalen padec rojstev kot očitno posledico krize neke institucije, katere ideolog (istočasno pa tudi njena tarča) je s svojo »izkrivljeno« mentaliteto prav človek. In če je že res, da je vsak posameznik v svojem malem odgovoren za stanje širše skupnosti, kateri pripada, potem ne vzbujajo nikakršnega začudenja dejstva, da se vse več občutljivih posameznikov za omejeno problematiko zanima in nanjo opozarja. Tako smo v minulih dneh lahko brali v našem tisku serijo člankov o našem prirastku, o našem šolstvu, o naših čedalje manj številnih slovenskih družinah.

Ob ugotavljanju vseh navedenih dejstev in ob priložnosti že omenjene

ga mednarodnega leta družine se nam je zdelo nekaterim zakoncem iz goriške nadškofije primerno in koristno, če v zamejstvu organiziramo dvodnevno srečanje za družine, ki bo potekalo 1. in 2. oktobra v Štandrežu, in sicer v domu Antona Gregorčiča. Srečanje bo edinstvena priložnost za medsebojno izmenjavo stališč o tej pereči problematiki ob sodelovanju priznanih strokovnjakov za družino. Program, ki smo si ga zamislili, bo obsegal dva tematska sklopa: v soboto zvečer bo predavatelj msgr. Renato Podbersič spregovoril o medsebojnem spoznavanju in rasti v zakonu, o ljubezni v posameznih obdobjih zakona. Naslednjega dne pa bo okrogla miza na osrednjo temo: Svobodna vzgoja ali vzgoja za svobodo?, pri kateri bodo sodelovali Veronika in Marko Bernard kot zakonski par (posredovala nam bosta svoje izkušnje v zakonskem življenju), Marija Stojin kot otroški psiholog, zdravnica Alenka Kušar in pediater Tone Kunstelj. Sicer pa se bo program v nedeljo začel ob 10.30 s sveto mašo, ki ji bo sledila ob 11.30 likovna delavnica za otroke — vodila jo bo likovna ustvarjalka Jasna Merku. Ob 12.30 bo skupno kosilo, ob 15.00 pa že omenjena okrogla miza. Srečanje se bo sklenilo s predstavo Igra zamenjav ali Skupaj je lepše v režiji Lučke Susič, izvajal pa jo bo gledališki krožek Slovenskega kulturnega kluba iz Trsta. Na srečanje so vabljeni vse družine in pari, ki jim je do tega, da bi se tudi pri nas ovednotila družina in njeno poslanstvo.

Adrijan Pahor

Ko smo pred treningom najprej odstranili sneg

Pred nami je nova športna sezona. Ekipe so, nekatere prej, druge pozneje, začele s pripravami na nova prvenstva. Kot običajno so prišli na dan stari problemi in nemožni vadbeni pogoji. Prostorska stiska je povsod prisotna in to tako med italijanskimi kot tudi med slovenskimi ekipami. Nekateri primeri pa so skoraj akutni, saj jih pogojuje težavno finančno stanje. Denarja je vedno manj, tako da je avtofinanciranje postalo že praksa. Problemi so torej resni in vredni vse pozornosti. Navedem naj samo nekaj primerov.

Zaprte svetoivanskega športnega centra 1. maj je pred kratkim pustilo mnogo ekip na cedilu in postavilo pod vprašaj pouk telesne vzgoje v marsikateri šoli. Ne katere ekipe so že do sedaj trenirale v neprimernih razmerah, se-

daj pa nimajo niti najsnovnejšega. Pred kratkim so športne objekte in slačilnice zasilno popravili, vendar pa vse to ni dovolj, ker bi bila potrebna temeljita obnovitvena dela. Rokometaši Krasa Trimac že leta igrajo domače tekme na odprtem, ker je namreč zgoniška telovadnica pretesna. Košarkarji Cicibone bodo domače tekme igrali v Dolini, kjer pa ne bodo trenirali, ker je dolinska telovadnica med tednom stalno zasedena. Ekipe, ki trenirajo v Nabrežini, nimajo pitne vode, poleg tega pa je tudi voda iz tuša mrzla.

To so le nekateri primeri, ki zgovorno pričajo o stanju, v katerem se nahaja amaterski šport. Če je za šport na profesionalni ravni včasih denarja še preveč, ga je pri amaterskem največkrat premalo.

Še pred leti je bilo pri nas »normalno«, če si pred košarkarsko tekmo na prostem najprej odstranil sneg in potem v trenirki skakal pod košem. V spominu mi je ostalo čiščenje igrišča na odprtem, saj drugače ni bilo mogoče igrati. Razmere so se danes gotovo izboljšale, vendar se tega nismo dovolj zavedli in smo to tudi premalo cenili. Sedaj, ko se stanje slabša, pa se nam večkrat zdi, da ni izhoda. Baron de Coubertin je gotovo imel v mislih »lopato, s katero odstraniš sneg, da lahko sploh igraš«, kar pa je sodobni svet športa, zaslepljen z denarjem, že zdavnaj opustil.

Borut Bajc

Janko Jež

SPOMINI (9)

(Ob 50-letnici kapitulacije italijanske fašistične armade v Sloveniji)

Slovenska visokošolska mladina med obema svetovnjima vojnama

Akcijski odbor za slovensko državo sta sestavljali obe tradicionalni politični komponenti, ki sta odločali o slovenski politiki med obema svetovnjima vojnama, to je tako imenovana klerikalna in tako imenovana napredna skupina. Na ta način ohranjamo oba naziva, s katerima sta se obe skupini bolj ali manj uspešno uveljavljali med obema svetovnjima vojnama. Dosledno uporabljamo naziv klerikalec, ker kot katoličan, ki se prištevam k napredni skupini, odrekam klerikalcem pravico do zastopanja vseh katoličanov. Klerikalci naj bi po mojem bili slovenski katoličani, ki so se po zlomu Avstro-Ogrske monarhije strnili okrog Slovenske ljudske stranke in dnevnika Slovenec. Njihov nesporni voditelj je bil dr. Anton Korošec. Napredna skupina je bila sestavljena od naprednih demokratov in nacionalnih liberalcev, združenih v Slovenski demokratični stranki, ki je imela kot glasilo dnevnik Jutro. Njen voditelj je bil dr. Albert Kramer. Nacionalni liberalci so bili heterogena skupina. Med njenimi vidnejšimi predstavniki je bil dr. Fran Cepuder kot predsednik slovenske Narodne odbrane. Mladinski odsek je vodil ing. Boris Sancier, ki me je pritegnil k delu. Oba sta bila Kramerjeva pristaša. Socialistične stranke v Ljubljani nismo imeli. Socialdemokratska stranka Etbina Kristana se je izživel v stari Avstriji. Kot samostojna socialista sta takoj po vojni nastopala Albin Prepeluh (bil je član prve slovenske vlade leta 1918) in dr. Henrik Tuma, ki me je znan predvsem kot utemeljitelj modernega alpinizma v Slo-

veniji. Komunistične stranke uradno nismo imeli. Kralj Aleksander jo je s svojo znano Obznano sploh prepovedal. Zato so se komunisti tajno organizirali. Posebno uspešno so svojo politiko razvijali med visokošolsko mladino. S tem so si ustvarili trdno in zanesljivo osnovo za svoje delo in za svoje uspevanje med nezadovoljnimi vrstami razumnikov, ki so že dolgo časa svarili pred nevarnim dvojem med klerikalci in liberalci, pri čemer so na obeh straneh spregledali koristi ljudstva. Ozadje temu dogajanju pa so bili že prvi oblaki, ki so se najavljali. Tudi danes tega ne smemo prezreti. Bolje javna in poznan kot pa tajna in neznana stranka. To je zelo važno, ker nimamo socialistične stranke. Smo torej brez katoliške politične leveice, ki jo je papeževa enciklika »Rerum novarum« dovolj zgovorno nakazovala katoliški in liberalni javnosti.

Slovenska mladinska gibanja so to upoštevala. Katoliško mladinsko gibanje je bilo sovražno uradni katoliški javnosti, pravi Božo Vodušek, ki ga lahko imamo za glasilca tega gibanja, ni pa bilo sovražno katolicizmu, iz katerega je vendar izšlo. Vodušek pravi dalje, da je katoliško mladinsko gibanje spoznalo, da je katolicizem dejansko, čeprav ne teoretično, istoveten z oficalno katoliško javnostjo, zato se je počasi odvrnila tudi od katolicizma samega, ker ni videla možnosti, da bi v okviru katolicizma uresničila svoje naravne težnje (glej: Božo Vodušek, Mladinski problem, Sodobnost II., 1934, in Božo Vodušek, Katoliški akademiki o svojem pokretu, Socialna misel IV., 1925). O mladinskem problemu v Sloveniji pred drugo svetovno vojno pa je nujno jemati v poštev izsledke, do katerih je prišel Slavko Kremenšek v svoji knjigi Slovensko študentsko gibanje 1919-1941 (Mladinska knjiga, Ljubljana 1972). Položaj v klerikalnem taboru je postal zelo zapleten z izbruhom španske državljanske vojne, ki jo je proti legalni socialistični vladi sprožil general Franco z očitno pomočjo Hitlerja in Mussolinija. Uradna cerkev je Francov poseg odobrvala. Tedaj je s svojo revijo »Dejanje« na Slovenskem odločno nastopil mladi utemeljitelj novega krščanskega socializma Edvard Kocbek.

Namesto vina lahko kar doma pripravimo okusen grozdni sok

Grozdje zori in bliža se trgatav. V kleti hitimo s pripravami in tehniki že merijo sladkor in razmerje kislin. Kmalu bo v vinogradih vse živo trgatav, ki bodo hiteli s pobiranjem in delo vinogradnika se bo preselilo v klet. Grozdje pa ni le osnova za vino, čeprav je jasno, da ga gojimo predvsem s tem namenom. Kjer so pri hiši otroci ali tudi za potrebe ostale družine, lahko iz grozdja naredimo imeniten sok.

Priprava grozdnega soka je enostavna. Lahko ga takoj popijemo ali pa tudi spravimo za poznejšo uporabo. Za pripravo soka bomo potrebovali sokovnike ali centrifuge, gre za male hišne pripomočke dokaj zmerne cene, ki jih je mogoče dobiti v vseh trgovinah z malimi hišnimi napravami. S pomočjo centrifuge bomo torej dobili popolnoma bister sok, ki bo odličnega okusa in z vsemi hranljivimi in vitaminskimi lastnostmi soka, ki je v grozdju in drugem sadju.

Najprej izberemo zdravo in zrelo grozdje, ga operemo in odrežemo jagode, ki jih damo v stroj. Sok, ki ga bomo dobili, bo rumenkasto-zelene barve, glede na sorto in zrelost. To barvo bo imel tudi, če smo pripravili sok iz črnega grozdja. Znano je namreč, da so barvila v lupini in se izlužijo med fermentacijo mošta. Če bi želeli imeti obarvan grozdni sok, bi morali jagode najprej ročno stlačiti in jih pustiti nekaj časa, da se začne fermentacija in torej tudi izločanje barvila. Bolj priporočljivo je, da najprej stroj-

no izstisnemo sok, nato pa vanj postavimo platneno vrečko z nekaj hlastinami ali tropinami, da se izluži barvilo. Bistvene važnosti pa je, da ne zdrobimo pečk, ki so v jagodah, ker bi sok takoj dobil grenak okus po tani- nu, ki ga je v pečkah veliko.

Tako pripravljen sok moramo popiti takoj, ker se sicer začne fermentacija. Edino v primeru, da bomo dali sok v hladilnik, ga bomo lahko pili še nekaj dni.

Če pa bi radi pili grozdni sok tudi med letom, ko ni svežega grozdja, moramo napitek sterilizirati. To naredimo tako, da ga vlijemo v steklenice do dveh centimetrov pod vrhom in jih zamašimo s kovinskimi zamaški (tappo corona). Tako pripravljene stekle-

nice damo v večji lonec, na dno katerega damo cunjjo, tudi okrog steklenic ovijemo brisavko ali drugo cunjjo, da se ne bi dotikale. Lonc, naj bo dovolj visok, da bo voda lahko v celoti prekrila steklenice.

Čas, ki je potreben za popolno sterilizacijo soka, računamo od trenutka, ko začne voda vreti. Litrske steklenice moramo pustiti v vodi od 15 do 20 minut. Nato lonc umaknemo z ognja in pustimo, da se voda ohladi. Šele nato vzamemo steklenice iz lonca.

Grozdn sok lahko po okusu mešamo tudi s sokom drugega sadja. Še posebej okusen je jabolčno-grozdn sok, saj dajejo jabolka posebno svežino soku in tudi določeno kislost, ki je prav prijetna.

NOVI LIST

Izdajatelj: Zadruga z o.z. »NOVI LIST« -
Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954,
štev. 157.

Uredništvo: Martin Breclj, Ivo Jevnikar,
Helena Jovanovič, Drago Legiša (glavni
in odgovorni urednik), Miro Oppelt,
Saša Rudolf, Marko Tavčar in Egidij
Vršaj.

Fotostavek in tisk: Tiskarna Graphart, Trst,
tel. 040/772151.

Član Združenje periodičnega
tiska v Italiji

V Marijinem domu pri Sv. Ivanu v Trstu, Ul. Brandesia 27, bo gledališka skupina Bėseda nastopila z enodejansko farso »Bogataška norost«. Na sporedu sta dve prtedstavi. Prva bo v soboto, 1. oktobra, ob 20. uri, druga pa v nedeljo, 2. oktobra, ob 17. uri. Drugih predstav v mestu ne bo.

NOVICE

Ob 70-letnici tržaškega pisatelja Alojza Rebule je založba Mihelač izdala roman »Kačja roža«. Delo, ki je bilo že predstavljeno v Sloveniji in Trstu, bodo v četrtek, 6. oktobra, spoznali tudi na Gorškem. Rebulovo knjižno novost bo v Kulturnem domu v Gorici predstavila Marjeta Novak-Kajzer iz Ljubljane.

* * *

Slovenska skupnost prireja v torek, 4. oktobra 1994, v mali dvorani tiskovnega središča Sala stampa Italiana na Trgu S. Silvestro v Rimu tiskovno konferenco na temo: »Nerešeni problemi slovenske manjšine 40 let po Londonskem memorandumu: hud madež na italijanski demokraciji«. Na srečanju s časnikarji bo predstavljena spomenica, ki jo je Ssk naslovlila na vse italijanske parlamentarce ob 40-letnici podpisa Londonske spomenice o soglasju 5. oktobra 1954.

Kaj pa se je v istem časovnem obdobju dogajalo na mladinski strani liberalne demokratske komponente slovenske politične stvarnosti? Navdušenje nad novo jugoslovansko dejavnostjo po razsulu Avstro-Ogrske je povzročilo, da se je zanimanje za usodo državotvornega slovenstva precej zameglilo. Skrb za enotnost nove državne skupnosti je stopila v ospredje. Triglavani so zaradi svoje okornosti v novem vzdušju povzročili razpad svojega društva Triglav. Del se je pretil v levičarsko Njivo, večina pa je ustanovila društvo Jadran, ki ni prikrivalo, da je popolnoma na strani liberalne demokracije, njenega voditelja Kramerja in njegovega Jutra. Žun, Orožen, Drnovšek, Iskra, Uršič so imena visokošolcev, ki so videnje izkazali v krogu Jadranašev. Uršič je kmalu zaslovel kot kandidat za Kramerjevega naslednika, posebno potem, ko je z Verčom in Sancinom začel izdajati revijo »Misel in Delo«. Vekoslav Iskra je bil svojevrsten tip. Bil je rojen ljudski tribun. Na univerzi je vedno bolj pridobival na simpatiji mladine, v notranjosti Jadrana pa je vidno izgubljal tla pod nogami. Sledila je kriza.

Skupina napredne mladine, ki ji istovetenje Jadrana s Kramerjevo politiko doma in v Beogradu ni bilo všeč, je ustanovila akademsko društvo »Edinstvo«. Prvi predsednik društva je bil Zoran Polič, prepričan Sokol. Ker ni imel jasnega socialnega programa in ker je nasprotoval širjenju jugoslovanske nacionalne misli, je izgubil zaupanje članstva. Opozicija, ki jo je vodil Ferdo Uranič, ga je prisilila do odstopa. Ta skupina je mene predlagala za Poličevega naslednika. Polič je izstopil in se ves posvetil sokolskemu gibanju med mladino. Med vojno je zavzel vidne položaje v Osvobodilni Fronti. Po vojni si je utrdil politični položaj v Beogradu, kjer se je izkazal kot strokovnjak v gospodarskih in finančnih zadevah.

Kot predsednik »Edinstva« sem dal pobudo za pregled in dopolnitev društvenih smernic. Poudarili smo delo za krepitev jugoslovanske narodne zavesti in kot prvi sem začel poudarjati nujnost proglašanja slovenskega irendentizma, ki naj bi se postavil po robu italijanskemu imperializmu, ki si je z Beneško Slovenijo in Rezijo leta 1866 ter z večjim delom Primorske leta 1918 podvrgel skoraj četrtino slovenskega ozemlja. Ta program smo nato z letaki širili med »bruci« na univerzi. Irendentistično misel sem širil tudi v tisku, posebno v reviji »Omladina«, ki sem jo ustanovil in urejal skupaj s prijateljskima

Borisom Sancinom in Bogdanom Domincom. S prilivom študentov iz Štajerske, posebno iz Celja in Maribora, se je nacionalna misel, ki sem jo strumno, vendar smiselno zagovarjal zaradi pojava nacistične pete kolone v omenjenih dveh mestih, sprevrgla v skrajni nacionalizem. Takšen nacionalizem mi ni odgovarjal. Tak nacionalizem se sploh ni dal spravljati v sklad z mojo irendentistično miselnostjo, kajti irendentizem je zgolj narodnoobrambi pojav pri narodih, ki jim grozi napad nebrzdane imperializma na pohodu v smislu novih osvajanj slovenske zemlje. Vojna nevarnost prej in nato sam izbruh vojne sta skrajno zaostriala položaj. Naval raznih skrajnih desničarskih sil na mladinske organizacije je opravil svoje. Orjuna, Organizacija jugoslovanske nacionalne mladine, Narodna Odbrana, TIGR, del Sokola in končno Ljotičev Zbor so kot nenaden vihar splašili in zmedli nacionalno čutečo mladino in jo razpršili na vse strani.

Katoliška napredna mladina se je medtem krepila. Skrajnejšem okrog »Straje v viharju« ni uspelo, da bi si z zavojevanjem Katoliške Akcije vsilili kot izključno vodstvo na osnovi Ehrlichovega in Žebotovega hotenja.

* * *

Med študenti ljubljanske univerze se je čedalje bolj večala pripravljenost do skupnega nastopanja pri reševanju raznih splošnih zadev, na primer glede zahteve po spopolnjenju medicinske fakultete in zidave nove univerzitetne knjižnice. Za oba bistvena problema, ki sta bila vključena v vse dokumente, s katerimi je slovenska javnost podpirala naše zahteve, v Beogradu niso imeli dovolj posluha. Zato smo soglasno uprizarjali demonstracije po ljubljanskih ulicah, kjer so se našim povorkam pridruževali tudi številni meščani. Pojav uniformirane hitlerjanske mladine na sprehodih po celjskih in mariborskih ulicah je prav tako povzročil skupne narodnoobrambne nastope, za katere smo bili pobudniki prav mi Edinstvaši. Zanimivo je vedeti, da do takšnih enotnih narodnoobrambnih nastopov dotlej iz ideoloških razlogov ni moglo priti. Začelo se je pravzaprav leta 1938 z nemškim napadom na Češko-slovaško, čeprav je to bilo odločno prepoznano. Pobudo za ustanovitev Meddruštvenega narodnega odbora na univerzi je dala Akademsko jugoslovansko-češko-slovaška liga v sodelovanju z Edinstvom. Prišlo je do velikega zborovanja pred univerzo. Policija je s silo razgnala zborovalce.

(Dalje)